

Кошинець Маріанна Ігорівна,
доцент кафедри фінансового права та
фіскального адміністрування
Національної академії внутрішніх
справ України, кандидат
економічних наук

ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ЮРИСДИКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Як відомо, порядок призначення судово-бухгалтерської експертизи регулюється такими нормативно-правовими актами: Кримінальним процесуальним (КПК)[1], Цивільним процесуальним (ЦПК) [2] та Господарським процесуальним (ГПК)[3] кодексами України, Кодексом адміністративного судочинства України (КАСУ)[4], Законом України «Про судову експертизу»[5], Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 року №53/5 (зі змінами та доповненнями)[6], Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: Наказ міністерства юстиції України від 12.12.2011 р. №3505/5[7] тощо.

На сьогодні судово-бухгалтерська експертиза є однією з ефективних форм використання спеціальних знань у сфері бухгалтерського обліку, контролю й економічного аналізу, що здійснюється шляхом дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта (підприємств, установ, організацій різної форми власності) з метою подання висновку щодо кола питань, поставлених судом (або замовником) в кримінальному, цивільному, господарському й адміністративному процесах;

На нашу думку, призначення судово-бухгалтерської експертизи видається доцільним:

– при розслідуванні злочинів проти власності (ст.ст.191, 192 КК України), у сфері господарської діяльності (ст.ст. 206-2, 210, 212 КК України) тощо;

– при розгляді цивільних та господарських справ для визначення, наприклад, розміру заборгованості тощо;

– при розгляді адміністративних справ для визначення правильності нарахування податків та зборів та визначенні їх баз.

Також, предметом судово-бухгалтерської експертизи є бухгалтерські та інші господарські операції, які експерт досліджує для вирішення у зв'язку з необхідністю встановлення доказів із застосуванням спеціальних знань по справі, а відповідно об'єктами судово-бухгалтерської експертизи є

документи, які досліджує експерт під час здійснення дослідження (лише ті документи, які є в справі і надані йому судом або замовником). Однією з процесуальних вимог у оцінці якості висновку експерта бухгалтера є використання в експертних дослідженнях доброякісних матеріалів (первинних документів, облікових регістрів, звітності). При цьому, експерт не несе відповідальності за фальсифікацію документів бухгалтерського обліку, але його обов'язком є перевірка доброякісності поданих матеріалів у межах своєї професійної компетенції.

Підставами для призначення судово-бухгалтерської експертизи є:

- у кримінальному провадженні ухвала слідчого судді або суду та у справах про адміністративні правопорушення є процесуальний документ про призначення експертизи, складений уповноваженою на те особою (органом);
- у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві є ухвала суду про призначення експертизи або договір з експертом чи експертною установою, укладений на замовлення учасника справи;
- для проведення експертного дослідження є договір з експертом чи експертною установою, укладений за письмовою заявою (листом) замовника (юридичної або фізичної особи), з обов'язковим зазначенням його реквізитів, з переліком питань, які підлягають розв'язанню, а також об'єктів, що надаються;

Основні завдання (межі компетенції) судово-бухгалтерської експертизи та питання на які можуть бути надані відповіді у результаті проведення даної експертизи чітко визначені у Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. №53/5. Разом з тим, на практиці трапляються випадки недобросовісного ставлення до формування питань замовниками такого виду експертиз.

Так, наприклад, під час розгляду 3 липня 2019 року Комсомольським міським судом Полтавської області цивільної справи №534/572/19 [8] за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про відшкодування збитків було встановлено, що з наданих в обґрунтування позовної заяви висновків комплексної судової експертизи №07/12/18-1, проведеної судовими експертами економістами Науково-дослідної судово-експертної установи ОСОБА_7 та ОСОБА_8, та фахівцем в якості експерта ОСОБА_9, яка працює в ТОВ «АПРЕЙСЕЛ ЮА», вбачається, що на розгляд експертів були поставлені наступні питання:

- Яка ринкова вартість цінних паперів - бездокументарних іменних акцій кількістю 870 755 штук, Код ISIN:UA4000083216, емітент ПрАТ «Рижівський гранітний кар'єр» (код ЄДРПОУ 03327339) станом на 27.09.2017?

- Чи підтверджується документально наявність збитків внаслідок відчуження 27.09.2017 цінних паперів - бездокументарних іменних акцій кількістю 870 755 штук, Код ISIN:UA4000083216, емітент ПрАТ «Рижівський гранітний кар'єр» (код ЄДРПОУ 03327339), завданих ПП «РГК», а також

засновникам (учасникам) ПП «РГК» ОСОБА_5 , ОСОБА_6 , ОСОБА_1 з урахуванням відповіді на перше питання, та в якій сумі?

- Які посадові особи ПП «РГК» відповідальні за продаж 27.09.2017 цінних паперів - бездокументарних іменних акцій кількістю 870 755 штук, Код ISIN:UA4000083216, емітент ПрАТ «Рижівський гранітний кар`єр» (код ЄДРПОУ 03327339)?

20 лютого 2018 року судом призначено комплексну судову економічну експертизу. До переліку питань, поставлених на розгляд експертів Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса, включено наступні питання:

Яка ринкова вартість пакету акцій ПрАТ «Рижівський гранітний кар`єр» станом на 27.09.2017р. в кількості 987274 штук, що становлять 100% статутного капіталу ПрАТ «Рижівський гранітний кар`єр»?

Чи завдано збитки ПрАТ «Рижівський гранітний кар`єр» (ЄДРПОУ 03327239) та ПП «РГК» (ЄДРПОУ 37261125) у зв`язку із відчуженням ПП «РГК» пакету акцій ПрАТ «Рижівський гранітний кар`єр»?

За результатами оцінки двох висновків експертиз судом констатовано, що:
– здійснена фахівцем в якості експерта Рідченко М. С. оцінка акцій ПрАТ «РГК» станом на 27.09.2017 року не відповідає вимогам Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», Національного стандарту №1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав", тобто є необ`єктивною оцінкою;

– щодо другого та третього питань, поставлених на вирішення експертів економістів Науково-дослідної судово-експертної установи ОСОБА_7 та ОСОБА_8, судом встановлено, що вони не відповідають завданням економічної експертизи, не відносяться до переліку питань економічної експертизи, перелік яких міститься в розділі 3 «Економічна експертиза» Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5. Зазначені питання за змістом та суттю відносяться до юридичних питань та передбачають оцінку дій посадової особи ПП «РГК» та надання юридичної оцінки наслідкам таких дій.

Тобто експерти економісти Науково-дослідної судово-експертної установи ОСОБА_7 та ОСОБА_8 вийшли за межі їх компетенції.

У зв`язку з цим, такий висновок експертизи судом не був взятий до уваги.

Слід констатувати, що висновок судово-бухгалтерської експертизи є самостійним доказом, який може бути використаний судом для встановлення істини у справі.

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Дульський проти України» (Заява №61679/00) зазначено, що експертиза, призначена судом, є одним із засобів встановлення або оцінки фактичних обставин справи і тому складає невід`ємну частину судової процедури; більше того,

суд вирішує питання щодо отримання додаткових доказів та встановлює строк для їх отримання.

Таким чином, проведення судово-бухгалтерської експертизи є дієвим інструментом використання спеціальних знань у сфері бухгалтерського обліку, контролю й економічного аналізу з метою захисту прав учасників юрисдикційного процесу, а висновок такої експертизи може бути одним з основних доказів для встановлення істини у справі, яка розглядається судом.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
3. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Кодекс адміністративного судочинства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
5. Закон України “Про судову експертизу” від 25.02.1995 р., № 4048-ХІІ (зі зміни і доповнення)). - [Електронний ресурс]: - // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
6. Інструкція про призначення та судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. - [Електронний ресурс]: - // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>
7. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: Наказ міністерства юстиції України від 12.12.2011 р. №3505/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11>
8. Єдиний реєстр судових рішень //Режим доступу <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83206383>

Куцяк Вікторія Юрївна,
судовий експерт сектору
трасологічних досліджень
Вінницького науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОРІЖКИ СЛІДІВ НІГ

Сліди ніг (взуття) людини відносяться до числа найбільш поширених слідів виявлених під час огляду місця події, а їх детальне вивчення окрім встановлення обстановки в момент злочину, напрямку руху та характер руху злочинця (біг він чи йшов, де зупинявся), в якому взутті він був та її окремі